

PRATTIC

Dicitur enim postea quod non est de causa patitur sed de causa patitur. Quia non est de causa patitur sed de causa patitur. Quia non est de causa patitur sed de causa patitur. Quia non est de causa patitur sed de causa patitur. Quia non est de causa patitur sed de causa patitur. Quia non est de causa patitur sed de causa patitur. Quia non est de causa patitur sed de causa patitur.

CONTROVERSIARUM

DE ECCLESIA PATIENTI

LIBER PRIMUS

DE PURGATORIO.

guntur, non ut purgantur, sed ut incipiant damnationis sua ponas gustare.

Vocatur ergo tertio Purgatorium, locus quidam, in quo tamquam in carcere post hanc vitam purgantur anime, que in hac non plene purgata fuerunt, ut nimis sic purgatae in celum ingredi valeant, quo nihil intrabit coquinatum. De hoc est tota controversia.

CAPUT I.

De nomine Purgatorii.

Tria in Scripturis inveniuntur, quibus tribuitur purgatio peccatorum, et purgatoria dici possunt. Primo, Christus ipse, de quo dicitur ad Hebr. I: *Purgationem peccatorum faciens.* Joan. I: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi* (1). Sed de hoc non loquimur, tum quod non soleat Christus vocari Purgatorium, tum quod sit extra controversiam eum purgatorem peccatorum esse.

Secundo, tribulationes hujus vita, de quibus ad litteram videtur intelligentius Malachias cap. III: *Ipse sedebit quasi ignis conflans, et quasi herba fullonum, et purgabit filios Levi, et colabit eos quasi aurum, et quasi argentum* (2). Nam, ut recte exponit B. Hieronymus, hic agitur de tribulatione, que precedet diem iudicij ad purganda peccata fidelium, et Joan. XV: *Omnen palmitem in me non ferentem fructum tollet eum, et omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus offerat* (3). De hoc Purgatorio non loquimur, tum quod sit extra controversiam, tum etiam quod non semper tribulatio hujus vitae sit purgatoria. Nam multi justi affliguntur, non ut purgantur, sed ut exerceantur, et probentur juxta illud Ecclesiast. XXVII: *Vasa figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis* (4). Et multi injusti affli-

CAPUT II.

De erroribus circa Purgatorium.

Multi, et inter se contrarii errores fuerunt de Purgatorio. Primus omnium, qui aliquid sensit contra Purgatorium, videtur fuisse Aerus, qui teste Epiphanius heres. 75, et Augustinus heres. 53, docuit, non esse pro defunctis orandum. Hinc enim sequitur, aut non egere precibus, aut non posse juvari, quorum utrumque Purgatorio repugnat, saltem eo modo existenti, quo ab Ecclesia ponitur.

Diserte autem Purgatorium negaverunt Waldenses, ut Guido Carmelita in Summa de hereticis et B. Antonius IV. part. tit. 41, cap. 7. §. 2. Summae Theologie referunt.

Idem docuerunt Apostolici apud B. Bernardum serm. 66. in Cantico, et forte Waldenses proles sunt Apostolicorum; nam in erroribus, qui eis tribuntur, convenienti,

(1) Habr. I, 3; Joan. I, 29. — (2) Malach. III, 2 et 3. — (3) Joan. XV, 2. — (4) Ecol. XXVII, 6.

et tempore sunt vicini. Nam Waldensium secta exorta est circa annum Domini 1160. juxta Trithemii Chronicum, vel 4170. juxta Guidonem in sua Summa cap. I. et Reynereum, qui floruit ante annos 300. cuius testimonium vide in fine libri Claudi Causordii contra Waldenses. Apostolicis autem sunt paulo antiquiores, nam exorti sunt tempore B. Bernardi, qui obiit anno 1133. vocari autem voluisse Apostolicos, etiam ipsos Waldenses, quod Apostolorum pauperatem sectarentur, manifestum est ex historia ipsorum apud Aëmilium lib. VI. de gestis Francorum, et Abbatem Urspergensem in Chronicis anni 1212.

Idem cum Waldensibus docerunt eodem tempore Henricus et Petrus Brus, contra quos scribit B. Bernardus epist. 210. et Petrus Cluniacensis in epistola ad omnes Episcopos.

Idem postea docerunt Albigenses, qui tamen non solum Purgatorium, sed etiam infernum tollebant, testis B. Antonius. IV. par. tit. XI. cap. 7. § 5.

Idem tribuit Wiesleitensis, et Hussitis Bernardus Lutzenburgensis in prefatione libri sui de Purgatorio, sed fortasse falso, cum nihil tale eis tribuat Concilium Constantiense, nec Thomas Waldensis; Aeneas autem Sylvius, qui inter errores Hussitarum hunc etiam numerat libro de origine Bohemorum cap. 35. videtur confundere Hussitas cum Waldensibus.

Idem tribuit Armenis et Graecis a Giudeone Carmelita in summa de hereticis, et quamquam Graeci ipsi in Concilio Ferrarensi, sess. I. affirmabant se non negare Purgatorium, sed ignem tantum, et existimare Purgatorium esse locum tenebriosum, et laborum plenum, tamen credibile est Graecos de hac heresi saltrem suspectos fuisse; nam B. Thomas in opusculo contra Graecos refellit etiam hunc errorum, et probat, Purgatorium esse, et in Concilio Florentino sess. ult. damnatus est idem error, cum tamen in eo Concilio solum damnati sint errores Graecorum, aut certe de quibus Graeci suspecti erant.

Denique Lutherus, et omnes posteri ejus, licet in variis sectas disseeti, in hoc tamen convenient, ut Purgatorium tollant, quamquam Lutherus ipse valde varius fuit. Nam primo, Purgatorium plane Catholicae admittebat; nam in disputazione Lipsiaca, quæ adhuc exstat: « Ego, inquit, qui credo

fortiter, imo atsum dicere, scio Purgatorium esse, facile persuader in Scripturis de eo fieri mentionem. » Deinde Purgatorium admisit quidem, sed multis admixtis erroribus. Primus error fuit, Purgatorium non posse probari ex Scripturis. Secundus, animas in Purgatorio non esse certas de salute consequenda. Tertius, animas in Purgatorio posse mereri, et demereri. Quartus, animas in Purgatorio sine intermissione peccare, dum horrent penas, et requiem querunt. Quintus, animas, quæ liberant per suffragia Ecclesie, minus beati, quam si per se satisficerent. Iste quinque habentur inter articulos a Leone dammatos in fine.

Ultimo, simpliciter sustulit Purgatorium, suffragia pro defunctis, et asseruit nullum esse Purgatorium post hanc vitam, sed solum in vita, et in morte; horror enim et pena mortis purgat, si quid purgandum superest. Ita docuit in lib. de abroganda Missa privata, ubi dicit melius esse in totum negare Purgatorium, quam credere B. Gregorio referentem animarum apparitiones, suffragia petentium, et in lib. ad Waldenses de Eucharistia: « Cum, inquit, negatis Purgatorium, damnatis Missas, vigilias, canonica, monasteria, et quidquid per hanc imposturam erectum est, per omnia etiam hunc etiam numerat libro de origine Bohemorum cap. 35. videtur confundere Hussitas cum Waldensibus.

Hoc ultimum sequi sunt omnes heretici hujus temporis. Lutherani rigidi, ut Centuriatores, Centur. I. lib. II. cap. 4. col. 470. et Cent. IV. cap. 4. colum. 304. Lutherani molles, ut Philippus in Loci cap. de satisfactione, et Brennius in Confess. Wirtembergensi, cap. de Purgatorio. Item Zwinglianus apud Cochlaem in actis Lutheri anno 1526. Item Bernardinus Ochinus in Dialogo de Purgatorio. Calvinus lib. III. Instit. cap. 5. §. 6. ubi dicit, Purgatorium esse exitiale Satanae commentum, quod Christi crucem evanuat, quod contumeliam non ferendam Dei misericordiae irrogat, quod fidem nostram labefacit, et evertit. Petrus Martyr in c. III. I. ad Corinth. duo dicit. Primo, sive sit, sive non sit Purgatorium certe non esse dogma fidei. Secundo, dicit nec esse probabile Purgatorium existere. Denique Anabaptistae Trinitarii lib. II. cap. I. ex iis, quos nuper ediderunt anno 1567, dicunt Lutherum jacuisse fundatum reformationis Ecclesie, cum Purgatorium, Missas, et similia sustulit;

Fundamentum omnium Lutheranorum est, quia tollunt satisfactionem, et discrimen peccati mortalis a veniali; isto enim fundamento positio, necessario sequitur nullum esse Purgatorium.

Porro non desuerunt, qui adeo Purgatorium probarint, ut nullas penas nisi purgatorias post hanc vitam agnoverint. Ita Origenes sensit, qui omnibus impiis hominibus, et demonibus tandem salutem pollicetur, ut refert Epiphanius in epistol. ad Joan. Hierosolymitanum, et Augustinus lib. XXI. de Civit. Dei cap. 17. ubi addit aliorum opinionem, qui non quidem demonum, sed hominum tamen omnium penas solum purgatorias agnoscabant, et eodem lib. XXI. cap. 13. dicit eandem sententiam Platonicorum fuisse, nullam videlicet esse penam post hanc vitam, nisi purgatoriam, et probat ex illis Virgilii verbis in VI Æneido.

CAPUT III.

Purgatorium esse probatur ex Scripturis
Testamenti veteris.

Quin et supremo cum lumine vita reliquit.
Non tamen omne malum miseris, nec funditus
omnes
Corporēe exceedunt pestes, penitusque necesse
est
Multa dia concreta modis inolescere miris.
Ergo exercent penis, veterumque malorum,
Supplicia expendunt etc.

Quamquam in ipsis Platoni operibus aliud legimus; nam in Phædone, et in Georgia, tria facit hominum genera eorum, qui ad judicium evocantur post mortem. Unum eorum, qui pie justique vixerunt, et hoc statim ad insulas beatorum transmitti dicit. Alterum eorum, qui peccata curabilia perpetravit, et hoc asserti ad tempus exerceri penitentia, donec scelus eluat, Tertiū eorum, qui peccata incurabilia commiserunt et hos dicit in tartarum dejici in eternum puniendo, quorum supplicia ipsis quidem nihil prosunt, sed alii tamen pro sint ad exemplum, et Virgilius quoque id non tacuit, ubi ait Æneid. VI.

—Sedet, aeternaque sedebit
Infelix Theseus, Phlegiasque miserrimus omnes
Admonet, et magna testatur voce per umbras:
Discite justitiam mori, et non temere divos.

Sed de his satis.
Disputatio tota decem capitibus continet.

(1) II. Mach. II. 42 et seq.

tur. Primo, ostendemus esse Purgatorium Secundo, id fide tenendum. Tertio, quibus personis conveniat, an justis, an peccatoriis bus omnibus, an quibusdam tantum. Quarto, de statu eorum qui sunt in Purgatorio, an videlicet certi sint, de salute. Quinto, possint ne mereri ac demereri. Sexto, de loco Purgatorii. Septimo, de tempore quo durat. Octavo, de ipsa pena, qualis sit, et a quibus infligatur. Nono, de remedio penae. Decimo, de sepultura corporum.

Primum igitur Purgatorium esse, quinque generibus argumentorum probabimus. Afferemus, primo enim Scripturas Testamenti veteris. Secundo, Scripturas Testimenti novi. Tercio, Concilia. Quarto, Patres. Quinto, rationes, et tum demum solvemus argumenta. Primum locus habetur II. Machab. cap. XII. ubi poste aquam Scriptura narravit, Judam Machabeum mississe in Hierusalem 42000 drachmarum argenti in sacrificia pro mortuis expendenda, subjungit: *Sancta ergo et salubris est cogitatio pro defunctis excorare, ut a peccatis solvantur (1).*

Hinc enim sequitur. Primo, posse mortuos post hanc vitam a peccatis solvi, et prouide esse Purgatorium. Secundo, sacrificia, et orationes vivorum prodeesse defunctis. Tertio, non expiri semper in morte omnes peccatorum reliquias, ut Lutherus dicit: Nam nisi pro quibus orari jussit, mortui erant morte violenta, et pro religione, tamen credebat Judas adhuc illos non plene esse purgatos. Quarto, posse hominem sancte et pie mori, et tamen habere debitum aliquod solvendum, vel propert veniam peccata non remissa in vita, vel propter satisfactionem pro mortalibus remissis non plene expletam: Nam Scriptura hoc loco dicit eos, pro quorum peccatis jussit orari Judas, cum piate dormitionem accepisse. Quinto, hoc esse de fide.

Ad hunc locum respondent adversarii.

Primo, librum hunc non esse canonicum, cum auctor ipse in fine libri veniam petat, si qua in re erraverit : « Ergo, inquit Brenius, denui illi veniam quod erraverit, cum suffragia pro defunctis landavit. »

Secundo, quia saltem haec pars non potest esse canonica (*sancte et pie de resurrectione cogitans, nisi enim eos qui occiderunt resurrectos speraret, superfumus videbatur, et vanum pro defunctis orare*) continet enim exploratorium errorem quod nimur anima cum corporibus moriantur et resurgent, aliqui non esset superfluum et vanum orare pro mortuis, etiam si non resurgent. Addit Ochinius, ex hac ipsa particula tolli posse Purgatorium : Nam si Purgatorium esset, etiamsi resurrectio mortuorum non esset, non tamen fuisse vanum orare pro mortuis, quia profusus illis oratio ad liberationem a pnia Purgatori.

Tertio, quia illa conclusio : *Sancta ergo et salubris est cogitatio etc.* non videtur historicò convenire, et forte erat annotatio aliqua marginalis, et inde in textum violenter intrusa est.

Quarto, quia non fit mentio in hac Scriptura Purgatorii, sed solum resurrectionis; dicitur enim Judas iussisse orare pro mortuis sancte, et pie de resurrectione cogitans.

Quinto, quia sacrificia, et orationes jubentur fieri a Iuda Machabaeo pro illis, quos constabat in peccato mortali decexisse; nam ibidem habemus reperta fuisse sub tunicis omnium illorum oscisorum quadam de donariis idolorum, quae illi rapuerant contra expressam prohibitionem Deuteronomi. VII : *Invenierunt, inquit, sub tunicis intersectorum de donariis indolorum, quae apud Jamnian fuerunt, a quibus lex prohibet Judaeos.* Omnibus ergo manifestum factum est, ob hanc causam eos corruisse, ergo vel superstitionis fuit factum hoc Judae, vel non orarunt ut animas illas juvarent, sed solum ut seipso consolarentur.

Sexto, quia non sequitur : oratum et sacrificium est pro mortuis, ergo erant in Purgatorio; nam potuerunt, pro quibus orabant, esse in inferno, et potuerunt qui orabant, orare et sacrificare, ut plium erga eos affectum, et memoriam ostenderent, et seipso consolarentur.

Septimo, quia Scriptura ista non profert legem aliquam, aut decretum, sed solum unius hominis exemplum, non tenemur au-

tem imitari, imo nec possumus omnia exempla Scripturarum. Neque obstat quod laudatur hoc loco exemplum Judei; nam in eodem libro laudatur exemplum Razie, qui se occidit, II. Machab. XIV.

Ad primum dico, lib. Machabaeorum non esse Canonicum apud Judeos, sed apud Christianos esse, siquidem Ecclesia universa legit hunc librum in Missa, et legebat jam olim, ut patet ex epistola Petri Cluniacensis contra Petrobrasianos, et tamen prohibutum fuerit in Concilio III Carthag. cap. 47. ne ullus liber legeretur in Ecclesia sub nomine divinorum librorum, nisi canonicus esset. Praeterea eum numerat cum divinis libris, ex Concilio Carthaginensis. III. canon 47. ex Pontificibus, Innocentius I. in epist. ad Exuperium, cap. ult. ex Patribus, August. lib. XVIII. Civ. Dei cap. 36. ubi sic ait : « Libros Machabaeorum non Judei, sed Ecclesia pro canonici habet. »

Ex quibus testimonis refellitur mendacium impudentissimum Ochini, qui in Dialogo de Purgatorio sic ait : « Quod apocryphi sint, ex Laodicensi, et Africana Synodo manifestum est, imo ex omnibus sacris doctoribus qui sacramorum librorum catalogum percensentes, de Machabaeis nullam mentionem faciunt. » Haec ille. Qui quam aperte mentiatur, facile cognoscet, qui legerit Carthagin. Concilium III, quod Ochimus Africanum vocat, et praetertertum Innocentium loco citato, August. lib. II. de doctrina Christiana cap. 8. Gelasium in decreto de libris canonici, quod edidit in Concilio 70 Episcoporum, Isidorum lib. VI etymologiarum, cap. I. aliosque Patres a nobis citatos lib. I. de Verbo Dei, cap. 45.

Respondebat Petrus Martyr in cap. 3. I. Corinth. ab Augustino, et Ecclesia ipsa hunc librum receptionem in Canone, non eorum librorum, qui valent ad confirmatione dogmata, sed eorum qui valent ad morum edificationem, et probat : quia August. lib. II. contra epist. Gaudentii, cap. 23. dicit hunc librum non esse pars anteriorum cum lege, prophetis et Psalmis, sed tamen utilem esse si soble legatur. (Item quia Cyprianus in expositione Symboli dicit, hos libros non valere ad probanda dogmata.)

At perfide agit Pseudomartyr; nam August. adeo putabat hunc librum valere ad confirmatione dogmata, ut lib. I. de cura pro mortuis, cap. I. ex solo huc libro argumentat ad probandum orandum esse pro mortuis, et hoc esse dogma fidei ; idem August.

docet, cum in lib. de hæres. cap. 33. ponit Aerium in numero hæreticorum, quia negaverat orationes pro defunctis. In II. autem lib. contra Gaudentium, cap. 23. non dicit eos libros non esse pares Psalmis, Legi, et Prophetis in Ecclesia, sed apud Judeos : « El hanc quidem Scripturam, inquit, quæ appellatur Machabæorum, non habent Judei sicut Legem, et Prophetas, et Psalmos, sed recepta est ab Ecclesia non utiliter, si soble legatur, vel audiatur. » Ex quo appareat insignis fraus Martyris. Quod autem Augustinus dicit, debere sobrie legi, non ideo dicitur, quia sint in hoc libro aliqui errores, sed propter exempla eorum, qui se occiderunt, qui in hoc libro narrantur, et imitanda non sunt; quomodo etiam Genesis subiecta legendae est, ne putemus imitandum factum Judei Patriarche, qui incestum perpetravit.

Deceptus est autem idem Martyr, cum Cyprianum pro Ruffino adduxit; illatenim Symboli explicatio, Ruffini est, non Cypriani, ut patet ex prefatione, ubi auctor indicat, se esse Aquileiensem, et Aquileiæ baptizatum, et educatum, etibidem meminit Photini hereticæ, qui centum annis Cypriano posterior fuit, et ubi libros sacros enumerat, ibidem meminit Donati, Manichæi, Arii, Eunomii, aliorumque hereticorum, qui post Cypriani obitum extorti sunt. Neque mirum esse debet, si Ruffini hos libros non esse canonicos putavat: Nam libri Machabæorum sunt ex eorum numero, de quibus aliquando etiam inter Catholicos dubitatum est, et postea tamen ab universa Ecclesia, tamquam vere canonici, receperunt.

Ad tertium dico, in textu Graeco non haberi particulam. Ergo, sic enim legimus : οὐδὲ εἰδότες τοῦτα πεποιηκέντως καλλίστους ἀστράπτειρον, οὐδὲ τὰ δυτεῖς ή ἐνταῦθα, θεοὶ περὶ τῶν τελετῶν τούτων ἔμαστοι ἵμοστοι, τοῖς ἄμεροις ἀπολέμοναι, hoc est : Deinde considerans, τις qui cum pietate obdormierant optimam repositam gratiam, que sancta et pia consideratio fuit, ideo pro mortuis expiatio nem fecit, ut a peccato solverentur. Tamen sensus est omnino idem. Nec potest rejici Latina lectio, quin rejiciatur etiam Graeca.

Neque est insolitus historicis, aliquid interdum colligere ex rebus gestis, quod ad imitationem, et bonos mores pertineat.

Ad quartum dico, non esse necesse fieri mentionem expressam Purgatorii, cum satis aperte colligatur ex iis, que hic habentur. Non enim de nomine, sed de re ipsa contendimus. Neque vero cum dicunt Judas jussisse orare pro mortuis, bene et religiose de resurrectione cogitans, sensus est, jussisse eum orare pro mortuis, ut resurgerent, sed esse sensus, Judam, cum religiose cogitaret resurrectionem futuram, et proinde animas

(1) Math. XII. 32. — (2) I. Cor. XV. 32.

esse immortales, et formidaret ne anime intersectorum militum suorum, propter peccatum aliquod, in alio seculo punirentur, iussisse pro eis orari et sacrificari, ut a peccatis solverentur, ut in fine capituli exprimitur.

Ad quintum dico, peccatum illorum aut fuisse veniale, quia forte ignorabant legis prohibitionem, et non acceperunt ex donariis illis in honorem idolorum, sed solum distescendi cupiditate, qua venialis esse potest; aut certe si mortale fuit, in mortis articulo milites illos doluisse de peccato, et quoad culpam remissum illis fuisse, juxta illud Psalm. LXXVII: *Cum occideret eos, quererant eum, et reverberantur* (1); aut saltem Judam Machabeum ita existimasse, aliqui non diceret Scriptura, cum considerasse eos, qui cum pietate obdormierant, optimam habere repositum gratiam. Adde ultimo, saltem incertum fuisse statum illorum, et propterea licuisse pro eis orare, etiamdamnam fuisse.

Ad sextum dico, nostram consequentiam non esse istam, orarunt pro illis, ergo erant in Purgatorio; sed, orarunt pro quibusdam defunctis, ergo existimarent posse fieri, ut illi essent in Purgatorio; vel istam, laudatur in Scriptura oratio pro defunctorum peccatis, ergo Purgatorium est in alia vita: Nam aliqui frusta orarentur, et Scriptura erraret laudando ejusmodi orationem. Quod autem hoc loco laudetur oratio pro expiatione peccatorum, et non pro humano affectu ostendendo, patet, tum ex eo, quod occasio hujus orationis fuit peccatum illorum mortuorum detectum ob donaria inventa sub vestibus eorum, ut historie dicit, tum ex eo, quod expresse dicitur Judas misisse 12000 drachmas offerri sacrificium pro peccatis mortuorum, et infra, ut a peccatis solvantur.

Addit, quod si nullum esset Purgatorium, licet quidem fieri ad humanum affectum ostendendum; at orare non item. Quorsum enim oratio pro illis, qui aut non agent, aut juvari non possunt?

Ad septimum dico, argumentum non sumi ab exemplo unius hominis, sed partim ab antiquo et solemnis rito Ecclesiae Testamenti veteris; partim a testimonio infallibili scriptoris sacri. Quod enim hic fuerit solemnis ritus Ecclesiae, patet, cum hoc loco dicitur: *Omnes qui cum Juda erant ad preces conver-*

(1) Psal. LXXVII, 34. — (2) Tob. IV, 18. — (3) Psal. V, 11.

sos, et deinde: Collatione facta, id est, singulis conferentibus aliiquid, collectam esse multam pecuniam, et missam a Juda, nomine omnium in Hierusalem, ad sacrificia pro mortuis; et hoc quidem magnum est argumentum: sed majus est, ad fidem Catholicam faciens, quod sumitur a verbis Scripturae sacrae laudantis orationem pro peccatis mortuorum tamquam sanctam, plam et reliquias. Neque valet instantia de laude Raziae, qui se occidit; Nam, ut Augustinus ostendit lib. II. contra epist. Gaudentii, cap. 23. Razias laudatur, quod fortiter et viriliter erigerit, non quod pie et sancte, vel, si volunt probari hoc factum ab auctore hujus libri, potius dicendum est, habuisse Raziam pecuniam inspirationem, et praeceptum Dei, ut hoc faceret sicut habuit Samson, teste Augustino lib. I. de Civ. Dei cap. 21. quam dicendum esset, hunc auctorem potuisse errare. Prater hunc locum sunt alii quedam, quae solum probabilitatem suadent, et quibus tamen sancti Patres usi sunt. Igittu ea quoque hic breviter adnotabimur.

Secundus locus est Tobiae IV: *Panem tuum et vinum super sepulturam justi constitue, et noli ex eo manducare, et bibere cum peccatoriis* (2). Hujus loci non potest esse alius sensus, quam is, quem communiter expositores tradunt, videlicet. Instru convivium, et voca fideles pauperes, ut ipsi post acceptam elemosynam orient pro anima defuncti. Hinc enim nata est illa consuetudo, quae olim in Ecclesia fuit, et nunc etiam est, ut affines defuncti convivium faciant, et mittant etiam cibum et potum pauperibus et religiosis, ut orient pro anima defuncti. Chrysostomus hom. 32, in Matth. «Cur, inquit, post mortem tuorum pauperes convocas? Cur Presbyteros, ut pro eis velint orare obsecras?» Neque valet quidquam commentum Monasteri, qui interpretatur nomine sepulchri, ora paniperum justorum, quia scriptum est Ps. V: *Sepulchrum patens est guttar eorum* (3), ut sensus sit: Pone panem tuum in ore justorum, ut non moriantur fame. Hec enim falsa expositione est. Primo, quia nusquam Scriptura vocat sepulchrum os justi, sed solum os peccatoris, unde exhalant fumos vitiorum. Secundo, quia Tobias in eodem capite nullis verbis commendaverat pauperes vivos, et deinde transiit ad commendationem mortuorum, ut in littera patet.

Tertius locus est I. Reg. ult. ubi legimus, quod habitatores Jabel Galaad auditam morte Saul, jejunaverunt septem dies. Et II. Reg. I. David flevit, et jejunavit pro Saul, et Jonatha, et aliis occisis, quod idem fecit pro Abner. II. Regum III. Quamvis enim haec videbantur fieri in signum doloris et tristitiae, tamen credibile est, praecipue facta esse ad iuvandas animas defunctorum, ut Beda expōnit in fine commentatori in lib. I. Reg. id quod ex duobus colligimus. Primo, ex eo, quod irrationaliter fuisset in signum doloris septem dies jejunare. Secundo, ex eo, quod David II. Reg. XII. jejunavit, et oravit pro filio suo infantulo, dum agrotect; postea vero quando audivit eum esse mortuum, non amplius jejunavit, quo facto suo ostendit, se jejunare solitus, ut aliquid a Deo imprepararet; ideo enim pro morte pueri non jejunavit, quia sciebat, non esse puerum ad vitam redditum, et præterea eum suffragiis non egere, quo etiam spectat illa sollicitudo Patriarcharum, qui cupierunt in terra promissionis sepliri. Genes. XLVII et L. nimis ut essent participes peccatum et sacrificiorum, quae ibi offerabantur.

Quartus locus est Psal. XXXVII: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripiás me* (4). Etsi enim haec verba varie exponi possint, tamen B. Augustinus ita expōnit, ut in furore argui a Deo, sit in aternum dannari; in ira corripi, sit puniri severe post hanc vitam, ad correptionem tamem et emendationem. Unde subdit: «In hac vita, inquit, purges me, talen me reddas, cui jam emendatorio igne non opus sit etc.» Eodem modo expōnit Beda, Haymo, Dionysius Carthusianus, et alii.

Quintus locus est Psal. LXV: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* (2). Hic etiam locus potest habere varios sensus, tamen Origenes hom. 25, in Num. et B. Ambrosius in Psalm. XXXVI et serm. 3. in Psalm. CXVIII. expōnit per aquam, Baptismum; per ignem, Purgatorium: «Hie, inquit, per aquam, illuc per ignem; per aquam ut abluantur peccata; per ignem ut exurantur.»

Sextus locus est Isa. IV: *Purgabit Dominus sordes filiorum et filiarum Sion, et sanguinem emundabit de medio eorum spiritu iudicii, et spiritu combustionis* (3). Hunc locum expōnit

(1) Psal. XXXVII, 1. — (2) Psal. LXV, 12. — (3) Isa. IV, 4. — (4) Isa. IX, 18. — (5) Mich. VII 8 et 9. — (6) Zach. IX, 11. — (7) Malach. III, 2 et 3.

de poena Purgatorii B. Augustinus lib. XX. de Civit. Dei cap. 25.

Septimus locus est Isa. IX: *Succensa est quasi ignis impetas, et spinas devorabit.* (4) Basilus in hunc locum dicit, per confessionem peccatum arefieri, ut igne Purgatorio post hanc vitam absumi possit, et ex hoc loco probarat.

Octavus locus est Michæl VII: *Ne lateris inimica mea; nam si cecidi, resurgam; cum sedero in tenebris, iram Domini portabo, donec causam meam iudicet. Adducet me in lucem, videbo justitiam eius* (5). Hunc locum afferri solitum pro Purgatorio, doceat Hieronymus in cap. ult. Isa. et Glossa ordinaria expōnit; Irā Domini portabo hic vel in Purgatorio.

Nonus locus est Zach. IX: *Tu autem in sanguine Testamenti tui eduxisti vincitos tuos de lacu, in quo non est aqua* (6). Etsi enim hunc locum adducunt passim pro liberatione Patrium ex limbo, tamen melius convenit liberatione animarum ex Purgatorio, quas Christus eduxit, cum eo descendit post mortem suam. Primo, quia isti rectius dicuntur vinciti. Secundo, quia in Purgatorio non est aqua consolationis, quae est in limbo: ut patet Luc. XVI. de Lazar: *Hic vero consolatur.* Unde Augustinus epistol. 99. ad Eudon. et lib. XII. in Genes. cap. 33. contendit, Christum, cum descendit ad inferos, non solum Patres invisiisse, sed etiam eos, qui cruciabantur in inferno, id est, in Purgatorio, et multos eorum inde liberasse.

Decimus locus est Malach. III: *Ipse sedebit quasi ignis conflans, et purgabit filios Levi, et colabit eos te.* (7) Hunc locum expōnunt de poena purgatoria Origenes hom. 6. in Exod. S. Ambrosius in Psalm. XXXVI. B. Hieronymus in hunc locum, et quamquam poena illa purgatoria non est ea, de qua nunc agimus: Nam illa purgabit viventes, nos autem agimus de poena mortuorum; tamen inde recte infertur Purgatorium. Nam ideo tunc præcedet tribulatio gravissima, et postea etiam ignis descendet, et purgabit celerrime omnes reliquias peccatorum in hominibus iustis, quia, ut Irenaeus etiam notat in fine lib. V. tunc repente Ecclesia, quae est in terris, assumenda erit ad sponsum, nec erit tempus purgationis ulterius, ut nunc est post mortem ante iudicium.

CAPUT IV.

Purgatorium esse probatur ex Testamento novo.

Primus locus est Matth. XII. ubi dicit Dominus, esse quoddam peccatum, quod non remittitur neque in hoc seculo, neque in futuro. Hinc enim colligunt sancti Patres, quedam peccata remitti in futuro seculo, per orationes, et suffragia Ecclesie: ita B. August. lib. XXI. de Civit. Dei cap. 24. et lib. VI. in Julianum cap. 5. B. Gregorius lib. IV. Dialogorum cap. 39. B. Beda in cap. III. Marc. B. Bernardus hom. 66. in Cant. qui hoc solo testimonio contentus fuit contra hanc haeresim. Item Petrus Clunianus in epistola contra Petrobrusianos. Rabanus lib. II. de Institut. Cleric. cap. 44. et omnes Glossae, ut ordinaria, interlinearis, etc.

At contra hunc locum objicit primo, Petrus Martyr, haec dici per exaggerationem, Respondeo, hoc modo poterimus etiam tollere infernum, et dicere esse exaggerationem, cum dicitur: *Ite in ignem aeternum.* Preterea exaggeratio non debet esse inepta, qualis est, cum sit partitio, et uni membro nihil respondet.

Secundo, dicunt aliqui esse comminationem, Respondeo eodem modo.

Tertio, objiciunt alii, Christus comparat peccatum in Spiritum Sanctum cum gravissimis peccatis mortalibus, cum blasphemia in Patrem, et in Filium; ergo si vellet dicere, aliqua peccata posse remitti in alio saeculo, intelligeret maxime de iis, quibuscum comparabat tunc peccatum in Spiritum sanctum; at hoc est falsum, quia sola venialia dimittuntur, per nos, in alio saeculo etc. Respondeo, Christus loquitur de perfecta remissione, que complectitur remissionem culpe et penae, quomodo peccata gravissima remittuntur etiam in alio saeculo, quia ibi completerunt eorum remissio.

Quarto, inquit, Christus videretur significare, graviora peccata remitti in futuro seculo, in hoc autem solum leviora, si aliqua ibi remitti vellet, aliqui non dicent: Neque in hoc saeculo, neque in futuro, sed e contrario dixisset: Non dimittetur, neque

in futurō, neque in hoc, ut oratio crescat. Respondeo, orationem crescere, quia in futuro maius spatum est diluendi peccata, quam hic; et preterea preponitur hoc seculum, qui hic inchoatur, ibi perficitur remissio delictorum.

Quinto, objicit Calvinus, Dominus loquitur de remissione culpe, ergo male allegatis hunc locum pro remissione penae Purgatorii. Respondeo, in Purgatorio remitti etiam culpas saltem veniales; praterea falsum est, logi Christum de sola culpa. Hic enim est sensus: Peccatum in Spiritum sanctum non remittitur in hoc seculo, nec in futuro, neque quantum ad culpam, neque quantum ad penam, cum alia peccata vel remittantur in hoc seculo, quod culpam, et in alio interdum quoad penam, ut mortalia; vel et hic et ibi quoad culpam, et quoad penam, ut venialia.

Sexto, inquit Calvinus, in hoc seculo et in futuro, vult dicere: In hoc iudicio et in novissimo non remittetur, et sic nulla fit mentio Purgatorii. At contra; nam qui erunt illi, quibus hic non est remissum, et in iudicio remittetur; nonne illi, qui aut veniam purgatione in igebunt, aut solius penae debitores erunt? Qui enim hinc cum iniustitia decadunt, certe in iudicio non absolvetur.

Septimo, objicit Petrus Martyr, quia ex negatione non sequitur affirmatio in bona Dialectica: non licet inferre, peccatum in Spiritum sanctum non remittitur in futuro seculo, ergo quedam alia peccata in eo remitti possunt, sicut non bene sequitur, Rex Philipus non est Rex Venetorum, ergo aliquis alius est Rex Venetorum. Et confirmat Ochino; Nam potius Christus dicere: Hoc peccatum non remittetur, in hoc seculo, neque in inferno: et tamen non colligemus inde, quedam peccata remitti in inferno.

Respondeo, non sequi secundum regulas Dialecticorum, id quod inferimus ex verbis Domini, sed tamen sequi secundum regulam prudentiae, quia aliqui faceremus Dominum ineptissimum locutum. Inepte enim dicere: Hoc peccatum non remittetur, neque in hoc seculo, neque in futuro, si in futuro nullum remittitur; sicut inquit loqueretur qui diceret: Rex Philipus non absolutus est neque in aula Hispanie, neque in aula Francie. Non autem loqueretur inepte, si dicere, neque in aula Hispanie, neque in aula Brabantie. Unde Joan. XIX. cum dixisset Christus: *Regnum meum non est de hoc mundo.* In-

tit Pilatus: *Ergo Rex es tu* (1); nec respondit Christus, non bene sequi ex negativo affirmativum, sed approbat. Neque valet similitudo allata ab Ochino; nam Christus non potius dicere: Neque in hoc seculo, neque in inferno, nisi incepto loqui voluisse, tum quia seculum tempus est, infernum vero locus; proinde, non opponuntur, sicut seculum praesens, et futurum: tum etiam, quia in inferno constat nullum fieri remissionem.

Octavo, objiciunt illud: *Neque in hoc saeculo, neque in futuro,* idem significare, quod numquam, sive in eternum, ut exposuit Marcus, qui cap. III. ita ait: *Non habet remissionem in aeternum.* Et sicut Petrus ait Joan. XIII: *Non lavabis mihi pedes in aeternum* (2).

Respondeo, non debere exponi Matthaeum per Marcus, sed potius Marcus per Matthaeum, cum Matthaeus pluribus verbis utatur, et constet Matthaeum copiosius scripsisse, et Marcus fecisse quasi compendium ex Evangelio Matthei. Neque ita accepte Marcus vocem, In aeternum, sicut Petrus apud Joannem. Nam incepto dixisset Petrus: non lavabis mihi pedes, neque in hoc seculo, neque in futuro, cum in futuro non laventur pedes. Non autem incepto dixit Dominus apud Matthaeum: *Non remittetur neque in hoc saeculo, neque in futuro.* Itaque Petrus apud Joannem accepit vocem: In aeternum, improprie pro solo tempore hujus vita, Marcus autem proprie pro toto spatio hujus saeculi et futuri. Preterea aut Christus dixit, ut habeat Matthaeus, vel ut habeat Marcus, vel utroque modo, si primum vel tertium, habeo intentum; si secundum, quamquam hoc non est probable, tunc Matthaeus, duce Spiritu sancto, exposuit verba Christi, et nisi incepto exposuerit, indicavit, in alio saeculo dimitti aliqua peccata.

Nono, dicunt esse phrasim Hebraicam. Respondeo, falsum esse, phrasis quidem Hebraica est illa Petri: *In aeternum;* dicunt enim passim Hebrei זמְרָא etiam de rebus temporaliibus: *At neque in hoc saeculo, neque in futuro,* non est propria phrasis Hebraeorum. Neque Marcus phrasit Hebraica, uitur, sed proprie loquitur.

(1) Joan XVIII, 38. — (2) Marc. III, 29; Joan. XIII, 8. — (3) I. Cor. III, 15.

CAPUT V.

Secundus locus I. Corin. III. ubi Apostoli dicit: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem* (3). Nota in primis, locum istum. Apostoli I. Cor. III, esse unum ex difficilimis, et utilissimis totius Scripturae: Nam ex eo statuant Catholici duo Ecclesiastica dogmata, Purgatorium, et venialia peccata contra haereticos et haeticorum fautores, qualis in primis fuit Erasmus, qui annotatione in hunc locum conatur ostendere, nec Purgatorium, nec peccata venialia ex hoc loco statui posse.

Quod sit difficilissimus, testatur Augustinus lib. de fide et operibus cap. 15: «Diligenter, inquit, oportet attendere, quomodo accipienda sit Apostoli Pauli illa sententia plane ad intelligendum difficultis, ubi ait: Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum etc.» Et infra: «In his deputanda est qua Petrus dicit, esse in Scripturis ejus quedam difficultas intellectus, que non debent homines pervertere ad proprium suum interitum.» Et cap. 16: «Fato, inquit, me malle audire intelligentiores atque doctiores.» Idem repetit q. I. ad Dulcitudinem.

Nos igitur, ut locum istum diligenter explicemus, exponemus primum Metaphoram, qua Apostolus usus est: deinde proponemus, et solvemus difficultates, que circa hunc locum occurunt. Quantum ad primum, hec sunt Apostoli verba: «Secundum graiam Dei, que data est mihi, ut sapiens Architectus fundamentum posui. Alius autem superaedificat, ubusquisque autem videat quomodo superaedificet; fundamentum enim aliud nemo potest ponere, prater id, quod positum est, quod est Christus Jesus. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, frenum, stipulam, unusquisque opus manifestum erit. Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superaedificavit,

mercedem accipiet; si cuius opus arserit detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.»

Utitur autem Apostolus in hac sententia similitudine duorum Architectorum, quorum unus super fundamentum lapideum et solidum erigit domum ex pretiosa materia et que ignem non timet, quia sunt aurum, et argentum, lapides pretiosi, ut Jaspis, Porphyreius, Parus lapis. Nam ex auro et argento fiant lamine, et columnae, et de templo Salomonis legimus; ex lapide pario, et porphyreio etiam integri parietes erigi possunt. Alter vero super simile fundamen tum, id est, lapideum et solidum, erigit domum more pauperum rusticorum ex asperibus et stipibus, eamque tegit feno et sti-pulis.

Hac postea similitudine, fingamus utrique domini adhiberi ignem, videbimus priorem nihil penitus lœdi, et si Architectus intus fortasse sit, similiter nihil pati. At posteriorē domum videbimus continuo ignem concipere, et brevi tempore totum consumi, et si Architectus intus sit, et velit salvus egredi, videbimus eum exire non posse, nisi per ignem. In quo transitu non quidem matrietur, sed tam barba et capilli non egredientur incolumes, nisi fortasse fiat miraculum trium puerorum, qui in fornace Babylonica non comburebantur. Hec est similitudo, qua B. Paulus utitur, cum ait: *Ipsa autem salvis erit, sic tamen quasi per ignem.*

Quantum ad secundum; quinque sunt difficultates hujus loci. Prima, quid intelligatur per adificantes. Secunda, quid intelligatur per aurum, argentum, lapides pretiosi, ligna, fenum, et stipulas. Tertia, quid intelligatur per diem Domini. Quarta, quid intelligatur per ignem, qui in die Domini uniusquisque opus probabit. Quinta, quid intelligatur per ignem, de quo dicitur: *Ipse autem salvis erit, sic tamen quasi per ignem.* His explicatis, sententia erit perspicua.

Prima igitur difficultas est. Qui sint Architecti, qui superadificant. B. Augustinus lib. de fide et operibus cap. 16, et in Enchir. cap. 68, et alibi, censem omnes Christianos dici hic ab Apostolo Architectos, et superadficare super fidei fundamentum, vel opera bona, vel mala. Idem mihi docere videntur, Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, et Oecumenius in hunc locum.

Alii permulti docent, Architectos hic ab

Apostolo non vocari, nisi Doctores et Praedicatores Evangelii; ita Ambrosius et Sedilius in hunc locum. Idem insinuat Hieronymus lib. II. in Jovinian. Idem recipiunt. B. Anselmus et B. Thomas in hunc locum, etiam priorem sententiam non rejicunt. Idem multi recentiores, ut Dionysius Carthusianus, Lyranus, Cajetanus, et alii in hunc locum.

Utraque exposicio est bona, et ex utraque deducitur assertio Purgatorii et peccatorum venialium, tamen magis litteralis est posterior, id quod patet manifeste ex verbis precedentibus et sequentibus ejus capituli: dixerat enim antea: *Ego plantavi, Apollo rigavit.* Deinde in eodem sensu statim subjungit: *Ego ut sapiens Architectus fundamentum posui, aliis autem superedificavi.* Et ibidem: *Qui plantavit et qui rigat unum sunt.* *Unusquisque autem propriam mercede accipiet secundum suum laborem;* *Dei enim sumus adiutores,* *Dei agricultura estis,* *Dei adiutorio estis.* Ubi aperiisse comparat se et alios predicatores Evangelii agricolis, et architectis; populos autem qui docentur comparat agri et aedificis. Item in verbis sequentibus iterum loquitur de Doctoribus, cum ait: *Si quis videot inter vos sapiens esse, status fiat, ut sit sapiens.* Et rursum: *Nemo itaque gloriatur in hominibus;* *omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas,* id est, nolite gloriaris in Doctoribus et Praedicatoribus vestris, et dicere: *Ego sum Pauli, ego vero Apollo* (1). Nam omnes sunt unum, et pro vobis omnes laborant. Itaque sicut dixerat, se plantasse, et Apollinem rigasse, ita nunc dicit: *Ego fundamentum posui praedicans Christi fidem;* *aliis autem superadificant docentes ea, quae ad vitam et mores pertinent, et etiam explicantes latius fidei nostræ mysteria.* Et in hac prima questione conveniunt nobiscum Calvinus, et Petrus Martyr, atque Ochinus.

Altera difficultas est paulo gravior; sunt enim sex sententiae. Quidam nomine fundamenti intelligunt fidem veram, sed informem. Nomine auri, argenti, lapidum pretiosorum, opera bona. Nomine ligni, feni, stipulae, peccata mortalia; ita Chrysostomus in hunc locum, quem sequitur Theophylactus.

At hoc defendi non potest. Primo, quia, ut Gregorius dicit lib. IV. Dialog. cap. 39. peccata mortalia potius compararentur fer-

ro et plumbu. Secundo, quia sequeretur, veram esse heresim Origenis; quod omnes salvarentur, quia Apostolus dicit: *Salvus erit quasi per ignem.*

Respondent Graeci: *Salvus erit, id est, nunquam penitus consummetur, sed quasi per ignem, quia semper ardebit.* Haec solutio in primis est dura et coacta; deinde est contra omnem usum loquendi Scripturarum. Nunquam enim in Scripturis accipitur nomen Salutis in madam partem, sed semper in bonam, ut in Concilio Florentino ante sessionem primam Latinis ostenderunt. Praeter illud (*Per*) significat transiit, non mansionem. Non dicit Apostolus: *Salvus erit, sic tamen quasi in igne;* sed *Salvus erit quasi per ignem;* id est, ad similitudinem ejus, qui evadit mortem, transiens per ignem. Denique ex communis consensu Doctorum. Nam summa consensione volunt alii omnes tam Graeci, quam Latini hunc locum intelligi de venialibus peccatis, quorum sententias in quinta difficultate proferemus. Neque vero hinc potest aliquis Chrysostomum negasse Purgatorium, vel peccata venialia. Nam Purgatorium esse sapissime docet, sed praecepit hom. 3. in epist. ad Philip. et hom. 69. ad populum Antiochenum. Item peccata venialia concedit hom. 24. in Matth. in hoc vero loco aliter exposuit, ut heresim Origenis refelleret, quae docet, pœnas Gehennas non esse eternas, ut patet ex ipsa homilia.

Secunda, sententia est, nomine fundamenti intelligi Christum, sive fidem predicationem; nomine auri, argenti, et lapidum pretiosorum intelligi Catholicas expositiones; nomine ligni, feni, et stipulae intelligi heretica dogmata. Ita videbatur docere commentarius Ambrosii, ita etiam Hieronymus expponens illud Isaiae V: *Va qui conjungitis dominum ad dominum* (1). Atque huc propendet Calvinus, Martyr, et Ochinus, qui docent, per ligna, fenum, stipulas intelligi humanae traditiones et commentaria, que pugnant cum verbo Dei.

Hæc sententia minus defendi potest, quam præcedens. Primo, quia heretici non salvantur per ignem purgatorium, sed damnantur ad ignem eternum. Secundo, quia heretici non adificant super fundamentum, quod est Christus, nisi nomine tenus. Omnis enim heres quantcumque de Christo magnifice loquatur, tamen non verum Chris-

tum prædicat, sed alium, quem sibi fixit. Neque ista sententia, quam refellimus, est Ambrosii vel Hieronymi. Nam commentator Ambrosii intelligit nomine ligni, feni, et stipulae, hereses quidem, et falsa dogmata, sed per imprudentiam prolatæ, et sine pertinacia: dicit enim, ejusmodi Doctores salvos futuros per ignem purgatorium. Hieronymus vero aperte de hereticis loquitur, sed ex mente aliorum, non sua; cum enim posset suam expositionem, subdit: «Quidam autem, inquit, hæc de hereticis intelligunt etc.»

Tertia sententia, nomine fundamenti intelligit fidem vivam: nomine auri, argenti, et lapidum pretiosorum intelligit opera supererogationis: nomine ligni, feni, et stipulae intelligit omissionem consiliorum, et affectum quendam carnalem ad bona hujus mundi. Hic utrumquidem, sed qui dolorem ad fert, cum illa bona amittuntur. Ita B. Augustinus lib. de fide et operibus cap. 16. quæ sententia vera quidem est, sed non conveniens huic loco, nisi cum illo carnali affectu intelligamus peccata saltem venialia; nam non dantur opera media in particulari. Aut ergo ille amor carnalis est bonus, aut malus; si bonus, quare ardebit more stipulae, si malus, ergo saltem admixtum habuit peccatum veniale.

Quarta sententia est eorum, qui exponunt per aurum, argentum etc. opera bona; per stipulam, fenum etc. peccata venialia: ita B. Gregorius lib. IV. Dialogorum cap. 39. et alii, que bona est, sed alia est melior.

Quinta est eorum, qui intelligunt per aurum, argentum etc. bonos auditores; per stipulas, malos auditores. Sunt enim auditores opificum Doctoris, et quidem Doctor salvus erit; sed ex auditoribus alii sic, alii non etc. Ita Theodoreus, et Oecumenius; at refellitur recte a Chrysostomo; nam de trimentum tribuitur etiam Architecto, et ipse dicitur adificant stipulam, ergo non est sola culpa et pœna auditorum.

Sexta sententia, quam omnibus anteposimus, est, ut nomine fundamenti intelligatur Christus, a primis predicatoribus annuntiatas, quales erant Apostoli, qui fidem Christi et Evangelium detulerunt ad eos populos, qui nihil unquam de Christo audierant. Hinc enim B. Paulus ait: *Ego planavi, et ego ut sapiens Architectus fundamen-*

(1) Isaiae V, 8.

tum posui. Hinc etiam qui primi in aliqua regione fidem predicant, dicuntur Apostoli ejus regionis. Nomine vero auri, argenti, et lapidum pretiosorum intelligatur doctrina utilis et salutaris aliorum praedicatorum, qui eos docent, qui jam fidem receperunt, et docent non solum verbo, sed etiam exemplo, ita ut vere auditores suos adficiant, et promoveant in religione et pietate. Nomine autem ligni, fœni, et stipulae intelligatur doctrina, non quidem heretica, vel mala, sed tamen curiosa, inutilis, supervacanea eorum praedicatorum, qui ad Catholicum populum Catholice concionantur, sed absque eo fructu et utilitate, quam Deus requirit, ita ut sicut priores cum magno merito concionantur, ita isti non solum sine magno merito, sed etiam non sine peccatis venialibus concionentur.

Hæc expositio maxime probatur propterea. Primo, quia (ut ostendimus) nomine adificantium intelliguntur soli Doctores, ergo nomine operis ipsorum intelligi debet doctrina.

Secundo, quia valde convenit hæc similitudo sic explicata Doctoribus Corinthiorum. Erant enim plus æquo dediti eloquentiae et Philosophiae, quæ licet ex se juvenit, tamen interduum impediunt fructum concionum; quocirca B. Paulus de utroque Corinthios in hac epistola reprehendit.

Tertio, quia hoc totum caput optime explanatur, siquidem B. Paulus in hoc capite tres similitudines posuit. Primam, de agricultis plantibus et rigantibus, qua solum bonos Doctores complexus est. Secundam, de adificantibus super bonum fundamentum, qua non solum bonos, sed etiam malos Doctores comprehendit. Tertiā, de corruptoribus templi, qua solo malos contineri voluit, et malos non quomodocumque, sed perfecte malos, ut hereticos, errores pro veritate, et vitia pro virtutibus docentes, de quibus non dicit, quod salvi erunt, quasi per ignem, sed quod disperdit illos Deus.

Tertia difficultas est de die Domini. Aliqui intelligent nomine dei presentem vitam, sive tempus tribulationis, in quo discernuntur saepe boni a malis, ita B. Augustinus lib. de fide et operibus cap. 16. et Gregorius lib. IV. Dialog. cap. 39.

Hæc sententia non videtur ad mentem B.

(1) I. Tim. IV, 8; II. Tim. I, 12. — (2) Luc. XIX, 42; XXII, 53; Galat. VI, 10; Psal. LXXXIV, 3; Sophon. I, 7; Joel. II, 1 et 2.

Pauli. Primo, quia Graece est dies cum articulo, ἡ τρίτη ἡμέρα, ex quo appetat certum quemdam et definitum diem significari, sicut, I. Timot. IV: *Quam reddet mihi Dominus in illa die.* Et II. Tim. I. *Certus sum, quia potens est depositum meum servare in illo diem.* Et paulo infra: *Det ei Dominus invenire misericordiam in illa die* (1).

Secundo, quia præsens tempus non dicitur in Scripturis dies Domini, sed dies nostra, sicut contra, tempus alterius vita dicitur dies Domini, non nostra, ut Luc. LXIX: *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.* Luc. XXII: *Hæc est hora vestra.* Galat. VI: *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Psal. LXXXIV: *Cum accepero tempus, ego iustias judicabo.* Sophonie I: *Juxta est dies Domini magnus.* Joel II: *Venit dies Domini, dies temerarum, et caliginis* (2).

Tertio, tempore vita præsentis non declaratur opus uniuscujusque quale sit. Tribulationes enim communes sunt bonis et malis, justis et injustis.

Quarto, quia omnes Doctores intelligent hanc diem esse diem judicii; licet enim Augustinus et Gregorius docuerint post diem illam referri ad hanc vitam, tamen in eiusdem locis docent, etiam posse intelligi de tempore futuro post hanc vitam. Verum cum dies judicii sit duplex, una dies judicii particularis, altera dies judicii universalis, quidam, ut Cajetanus, et ali, volunt, Apostolum loqui de die judicii particularis. Primo, quoniam post hanc diem, de quo Apostolus loquitur, aliqui purgandi sunt per ignem; id vero fieri non potest post diem ultimi judicii.

Secundo, quia si haec dies, de qua Apostolus loquitur, esset dies ultimi judicii, sequeretur nullum Sanctorum ingredi posse in celum ante diem judicii, qui est error damnatus in Concilio Florent. sess. ult. Consequenter probatur: Nam in haec die sunt examinanda omnia adficia, et post examen aliqui statim coronandi, aliqui puniendi. Præterea cum nihil inquinatum intret in regnum celorum, si purgatio a venialibus non fieret, nisi in die ultimi judicii, omnes qui cum venialibus hinc migrant, expectare debent cum diem, antequam in celum intrare possent.

Tertio, quia Graecus textus non habet,

revelabitur, sed revelatur: ὅτι ἴν τῷ περὶ ἀποκάλυψε, quoniam in igne revelatur. Dies autem ultimi judicii non revelatur, ergo de die judicii particularis loquitur, qui singulis diebus modo uni, modo alteri revelatur. Omnes tamen veteres videntur accepisse per illam diem, diem ultimi judicii, ut Theodorestus, Theophylactus, Anselmus, et alii, quorum mihi videtur verissima sententia, quamvis neutra repugnet Purgatorio.

Primo, quia ubique in Scripturis dies Domini, significat diem ultimi judicii.

Secundo, quia dicitur in illa die, quo designatur una quædam certa dies, quo omnium hominum opera simul probantur; At dies judicii particularis non est una, sed multiplex, neque in ea probantur omnium hominum opera.

Tertio, quia dicit Apostolus: *Dies Domini declarabit,* quasi dicat, tunc erunt omnia omnibus manifesta, ut capite sequenti dici: *Donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium;* id autem non fiet, nisi in novissimo judicio.

Quarto, quia sequitur, *Quia in igne revelatur.* Dicitur enim dies judicii revelari in igne, quia ultimum signum, et omnium notissimum erit conflagratio totius mundi, et propterea semper ferre dies judicii describitur per ignem; ut Psal. XCVI: *Ignis ante ipsum procedet.* Joel. II: *Ante faciem ejus ignis vorax.* II. Thessal. I: *In revelatione Domini nostri Iesu Christi de celo, cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis.* II. Pet. III: *Elementa ignis ardore tabescunt* (1). Quod si non placeat hic per ignem accipere ignem materialem, sed ipsum judicium Dei, ut alii exponunt, adhuc non potest intelligi per hanc diem, nisi dies ultimi judicii; Nam tunc sensus est, quia in igne revelatur, id est, quia illa dies erit notissima propter judicium accerrimum, et maximum, quod in illa exercebitur; At dies judicii particularis non est notissima propter judicium, sed magis propter mortem; Nam ipsum judicium particulae paucis est notum. Nec me movent argumenta in contrarium.

Ad primum dico, post judicium novissimum non fore purgatorium, et ideo illa verba: *Salvus erit, sic tamen quasi per ignem,* non significant: salvus erit, dummodo prius transeat per ignem, sed: salvus erit, dummodo prius transierit per ignem; sive: salvus erit, ut illi qui per ignem transierunt.

Ad secundum dico, si hoc concluderet, sequeretur, etiammi Purgatorium non esset, neminem beatificari, vel damnari, ante diem judicii; nam Scriptura passim tribuit distributionem premiorum et poeniarum ultimo judicio; imo et examen operum, ac sententiam judicis, ut patet Matth. XXV, et alii. Sicut ergo sententia fertur in morte uniuscujusque, et tunc incipiunt aliqui puniri, aliqui premiari; et tamen dicuntur haec eadem fieri in novissimo judicio, quia tunc sicut coram toto mundo manifestissime, et cum summo honore justorum, et ignominia impiorum, ita et examen fieri potest in morte uniuscujusque privatim, et iterum postea in ultimo judicio publice.

Ad tertium dico, pro uno verbo quod hic habetur in praesenti in Graeco, haberi tria in futuro, nimirum φωτὸς φωνῆς, ἥψαδότος, et πῦρ δυσμάτων; et valde credibile est etiam illud unum ἀποκαλύψεται in textibus correctioribus fuisse in futuro ἀποκαλύψεται, quandoquidem noster interpres vertit revelabitur. Adde, quod frequentissime tempus præsens non ponitur ad significandam actionem certi temporis, sed consuetudinem, opinionem, professionem, aut aliquid simile, ut: *Virum non cognosco.* Luc. I, ut ait B. Virgo, et Sadducei dicebant: *Mortui non surgyunt* (2). Et Carthusiani dicunt: « Non vescimur carnibus. » In hac difficultate dissentimus a Calvino et Martyre; nam illi intelligent Paulum de judicio particulari; sed nihil hoc facit ad questionem de Purgatorio.

Quarta difficultas est, quis sit ignis, qui in Die Domini uniuscujusque opus probabit. Aliqui intelligent tribulationes hujus vita, ut Augustinus et Gregorius locis notatis, sed haec jam rejecimus. Alii intelligent ignem aeternam, verum id esse non potest, nam illi ignis non examinabit adficiem ex auro et argento, immo nec adficiem ex ligno et feno, ut patet. Alii videntur intelligere ignem conflagrationis mundi, qui judicium universale procedet. Id quoque esse non potest, quia illi ignis non comburet nisi inimicos Dei, Psal. XCVI: *Ignis ante ipsum procedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus* (3). Iste autem, de quo Apostolus loquitur, omnes tanget, etiam eos, qui aurum et argen-

(1) Psal. XCVI, 3; Joel. II, 3; II. Thessal. I, 7; II. Petr. III, 12. — (2) Luc. I, 34. — (3) Psal. XCVI, 3.
TOM. III.

tum superadficaverunt. Præterea iste ignis non potest probare opera, cum sit ignis materialis, et opera non sint nisi in mente, quia transierant.

Alii intelligent de pœnis Purgatori, sed neque id recte dici potest. Primo, quia ignis Purgatori non probat opera eorum, qui edificant aurum et argentum. At iste ignis de quo loquimur: *Unus ex iisque opus quale sit probabit*. Secundo, Apostolus aperte distinguit inter opera et operantes; et de isto igne dicit, quod comburet opera, non operantes; ait enim: *Si cuius opus manserit, et: Si cuius opus arserit*. At ignis Purgatori, qui verus et realis est ignis, non potest opera combure, quia sunt actiones transeuntes, et jam transierunt.

Denique sequeretur, omnes homines etiam sanctissimos transire per ignem Purgatori, et salvari per ignem; nam per hunc ignem, de quo loquimur, omnes transirent. At omnes transire per ignem Purgatori, et salvari per ignem, est aperte falsum; nam Apostolus hic aperte dicit solum eos, qui edificant ligna et fenum salvandos quasi per ignem. Ecclesia quoque perpetuo sensit sanctos Martires et Infantes post Baptismum morientes, mox in celum recipi sine ullo transitu per ignem, ut Concilium Florentinum docet, sess. ult. Idem etiam Sancti Patres docent. B. Hieronymus lib. II. in Jovin. et B. Augustinus in Psal. XXXVII: « Si edificant, inquit, aurum, argentum, lapides pretiosos, de utroque igne securi essent, non solum de illo eterno, qui in eternum cruciaturus est impios, sed etiam de illo, qui emendabat eos, qui per ignem salvi erunt. »

Superest, igitur, ut dicamus hic Apostolum loqui de igne severi et justi judicii Dei, qui non est ignis purgans vel affligens, sed probans et examinans. Ita exponit Ambrosius in Psalm. CXVIII. concione 20. super illud: Vide humilitatem meam: « Omnes nos, inquit, formax probabit, ergo quia examinandi sumus, sic non agamus, ut judicio probari mereamur divino, teneamus hic positi humilitatem, et cum unusquisque nostrum venerit ad judicium Dei, ad illos ignes, quos transiuri sumus, dicat, vide humilitatem meam etc. » Item Sedulius in hunc locum: « Examinationem judicii, inquit, igni volui comparare secundum consuetudinem Scripturarum; » eodem modo exponunt

Dionysius Carthusianus, Lyranus, Cajetanus, et alii in hunc locum.

Quod haec sententia verissima sit, probatur primo, quia non aliter potest intelligi, quomodo ignis probet eos, qui aurum et argentum edificantur.

Secundo, quia haec expositio optime convenit verbis Apostoli, cum ait: *Unus ex iisque opus quale sit, ignis probabit; si cuius opus manserit, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur* (1). Licit enim opera transierint ab oculo hominum, et igne materiali examinarin possint, tamen non transierunt ab oculo Dei, sed, ut dicit Ezechies, ult. *omnibus que sunt adducet Deus in judicium*, et ea examinabit, et si *cuius opus manserit*, id est, si eius opus judicium Dei sustinere potuerit, sicut aurum sustinet ignem, mercedem accipiet, probabit, et coronabitur a Deo; si *cuius opus arserit*, id est, si *cuius opus judicium Dei non sustinuerit*, sicut fenum et stipula non sustinet ignem, detrimentum patietur, reprobabitur et rejicietur.

Tertio, quia judicium Dei rectissime vocatur ignis, cum sit purissimum, celerrimum, effacieissimum, et maxime penetrativum; unde Dan. VII: *Fluvius igneus egreditur de ore eius*. Et quoniam Deus totus est justitia, totus judicium, inde etiam in Scripturis vocatur ignis, Malach. III: *Ipse quasi ignis conflans*, Et Hebr. XII: *Etenim Deus noster ignis consumens est* (2). Et in hoc non dissidentium a Calvinio et Martye.

Quinta et ultima difficultas est, quid per ignem intelligatur, cum ait: *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem*. Aliqui intelligent tribulationes hujus vite. At hoc non potest convenienter dici, quia tunc etiam qui edificant aurum et argentum, salvarentur quasi per ignem. Quocirca B. Augustinus et Gregorius, qui sunt auctores hujus sententiae, cum in ea non acquiescerent, etiam aliam posuerunt, de qua infra dicemus. Alii intelligent ignem eternum, ut Chrysostomus et Theophylactus, sed hoc jam refutavimus. Alii ignem conflagrationis mundi. Id quoque dici non potest, propter rationes ante positas; et præterea, quia sequeretur eos qui habent peccata venialia, non posse ad beatitudinem pervenire ante diem judicii; nec enim intrabit in celum aliquid coquinatum.

Calvinus et Martyr, Ochinus et Lutherus art. 37. intelligunt per hunc ignem judicium Dei, quod doctrinam veram approbat, falsam confutat, sicut ignis perficit aurum, consumit fenum. Dicunt autem hoc judicium fieri, dum quis convertitur, et præcipue in hora mortis, tunc enim illustrantur multi, et sic intelligent se deceptos, et jacturam fecisse doctrina sua, et confunduntur etiam, et erubescunt, et si per ignem salvi sunt. Addit Martyr se non dubitat, quin B. Bernardus, B. Franciscus, B. Dominicus, et alii Patres hoc modo salvi facti sint, qui nimirum in morte a Deo illustrati intellexerunt, et damnaverunt errores suos de Monachatu, de Missa etc.

At contra; Primo, quia istud judicium fit solum in morte, adhuc vivente homine, vel potest fieri etiam post mortem: si potest fieri etiam post mortem, ergo post mortem fieri aliqua remissio et purgatio peccati, saltem per illam confusionem, et penitentiam, quod ipsi nullo modo admittunt; hoc enim esset genus quoddam Purgatori; si autem solum in ipsa morte fit hoc judicium, peto, quomodo agetur cum illis, qui superadficarunt lignum, fenum, stipulas, et moriuntur repente, ita ut non haberint tempus penitentiae? Isti enim non salvantur quasi per ignem, qui non haberunt ignem istum judicii, et refutationis suorum errorum, nec tamen possunt damnari ad Gehennam, quia habuerunt Christum in fundamento, et Paulus de omnibus talibus pronuntiat, quod salventur. Nec possunt etiam salvari, nisi admittatur purgatorium, quia cum decesserint in peccato cum suis stipulis et foeno, non possunt salvari nisi per ignem.

Secundo, ignis iste, de quo Paulus loquitur, afficit penas proprie et vere, præter jacturam ipsorum operum, et confusionem, que inde oritur, ergo illud judicium confutare errores, non est ignis de quo hie agitur. Probatur antecedens primo ex illo verbo, *ipsius detrimentum patietur*. Gracie *equum* multabatur, dabit penas. Nihil enim est apud Graceos frequentius quam *equum* *debet* multari; Item ex illo, *salvus erit quasi per ignem*, similiter transeuntis per ignem significat penam, ac dolorem; qui enim transiret per ignem sine illa lassione, non diceretur transire per ignem, quasi per ignem, sed quasi per flores, ut de sancto Tiburio legimus.

Tertio, quia Apostolus opponit hunc tran-

situs per ignem mercedi, sicut enim dixerat: *Si cuius opus manserit, mercedem accipiet, ita nunc dicit, si cuius opus arserit, detrimentum patietur, et: salvus erit quasi per ignem*. At illa merces significat aliquid præter ipsum bonum opus, et præter latitudinem, quam ex se afferat bonum opus. Non enim diceret, mercedem accipiet, si nihil aliud esset merces, quam id quod ex se habebat, qui edificavit aurum etc, ergo etiam detrimentum, et transitus per ignem ejus, qui superadficavit stipulam, est aliqua poena præter jacturam operum, et præter confusionem, quam ex se afferat.

Quarto, quia illud judicium confutans errores, non adferit detrimentum, sed lucrum; nam est illustratio quedam mentis, ut ipsi dicunt, et veritatis cognitio; et sicut qui habet aurichaleum putans esse aurum, non existimat detrimentum, si quis ei aurichaleum illud auferat, et aurum verum donet; ita qui habebat errores in mente et per divisionem illustrationem discit veritatem, non detrimentum patietur, sed lucrum acquirit. At Paulus dicit: *Detrimentum patietur, ergo et*

Quinto, quia sequeretur, omnes qui salvantur, salvari quasi per ignem, contra Apostoli distinctionem; nam etsi Paulus hic solum agat de peccatis, que commituntur in dendo, tamen eadem est ratio omnium aliorum peccatorum. Sicut enim Deus judicabit doctrinam, ita etiam opera omnia. At secundum Calvinum, et Lutheranos omnes, omnia opera nostra, quamvis justissima videantur in oculis hominum, tamen peccata sunt in oculis Dei, nec ferre possunt judicium divinum, sed arguentur eo modo plane, quo falsa doctrina, quare si ignis, de quo Paulus loquitur, est judicium Dei, omnes salvabuntur quasi per ignem. Nec valet responso, quod justorum opera non sint arguenda, quia sunt tecta per non imputationem, impiorum autem qui non sunt per fidem justificati, arguenda sint; nam Paulus cum dicit: *Salvus erit quasi per ignem*, loquitur de ipsis, qui edificant stipulas, retento vero fundamento, id est, vera fide in Christum.

Quod autem Martyr ait de Beatis, Bernardo, Dominico et Francisco, impudentissimum est mendacium. Illi enim usque ad ultimum spiritum commendaverunt suis perseverantiam in Monasterio, et obedientiam Romanæ Ecclesiæ. De S. Francisco scribit B. Bonaventura, cap. 14. vita ejus: « Hora, inquit,

(1) I. Cor. III, 13 et 14. — (2) Dan. VII, 18; Malach. III, 2; Heb. XII, 23.

transitus sui propinquante, fecit fratres omnes existentes in loco ad se vocari, et eos consolatoriis verbis pro sua morte demulcens, paterno affectu ad divinum est hortatus amorem, de patientia, et paupertate, et sancta Romana Ecclesie fide servandis sermonem protraxit; et insuper adjectit: valete filii omnes in timore Domini, et permanete in eo semper; et quoniam futura tentatio et tribulatio appropinquit, felices qui perseverabunt in his, quae corperunt, ego vero ad Deum propero, cuius gratiae vos omnes commendabo. » Hie est Palinodia scilicet, quam somniant Pseudomartyr Petrus.

Est igitur communis Theologorum sententia, nomine ignis hoc loco intelligi ponam aliquam purgatoriam, et temporalem, ad quam post mortem adjudicantur, qui in iudicio particulari inveniuntur adficiasse lignum, fenum, aut stipulam. Hac exposicio præterquam quod optime convenienti textui, satis probatur ex communi consensu Patrum. Latini omnes hoc docent. Cyprianus lib. IV. epist. 2. ad Antonianum: « Aliud est, inquit, ad veniam stare, aliud ad gloriam pervenire; aliud missum in carcere non exire, donec solvat novissimum quadrantem; aliud statim fidei, et virtutis accipere mercedem, aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendari, et purgari duis igne; aliud peccata omnia passione purgarse. » Hie B. Cyprianus non meminit aperte hujus loci B. Pauli, sed tamen cum nosquam in Scriptura fiat mentio quis, ubi aperte de Purgatorio agitur, nihil dubium est, quin B. Cyprianus ad hunc locum respexerit.

Ambrosius in hunc locum: « Sed cum, inquit, Paulus dicit (sic tamen quasi per ignem) ostendit quidem illum salvum futurum, sed non quasi passum, ut per ignem purgatus fiat salvus, et non sicut perfidi aeterno igne in perpetuum torqueatur. » Idem habet serm. 20. in Psalm. CXVIII.

Hieronymus in IV. caput Amos, exponens illud: « Facit estis sicut torris raptus de incendio. Juxta illud, inquit, quod in Apostolo legimus, Ipse autem salvus erit quasi per ignem; qui ergo salvatur per ignem, quasi torris de incendio rapiatur. » Idem docuit in ultimis verbis ultimi libri super Isaiam, et lib. II. in Jovinianum ultra medium.

Augustinus in Psalm. XXXVII: « In hac vita, inquit, purges me, et taliter me redas, cui jam emendatorio igne opus non est. » Et infra explicans locum Apostoli:

« Dicitur, inquit, salvus erit quasi per ignem, et quia dicitur, salvus erit, contemnitur ille ignis, ita plane quamvis salvi per ignem, gravior tamen est ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita. »

Grægorius lib. IV. Dialogorum, cap. 39: « Quamvis hoc (inquit, explicans hunc locum. I. Cor. 3.) de igne tribulacionis in hac vita nobis adhibite possit intelligi, tamen si quis hoc de igne future purgationis accipiat, pensandum sollicite est, quia illum per ignem dixit salvari, non qui super hoc, ferrum, aes, vel plumbeum edificat, id est, peccata majora et idcirco duriora, atque tune iam insolubilia, sed lignum, fenum, stipulam, id est, peccata minuta, atque levissima, quæ ignis facile consumit. » Alcuinus lib. III. de Trinitate. Rupertus in III. cap. Genes. expones illud, quod ibi dicitur de gladio flammeo, et versatili, Magister in IV. dist. 21. et cum eo B. Bonaventura, et alii Scholastici. Item B. Anselmus, Haymo, et Beatus Thomas in hunc locum. Denique Innocentius III. in Psalmum XXXVII. et omnes Latini recentiores sic exponunt.

Ex Graecis habemus in primis Origenem apertissime hoc docentem, hom. 6. in Exod. et homil. 44. in Levit. et hom. 42. in Hieremiam. Homil. 6. in Exod. sicut ait: « Sed illuc cum convenitur, si quis multa opera bona et parum aliquid iniurians attulerit, illud parum tamquam plumbum igne resolvitur et purgatur etc. » Præterea Oecumenium in hunc locum, qui etiam testatur Basilium hunc locum intellexisse de igne purgatorio; Adducit etiam B. Thomas in opusculo primo contra Graecos, Theodoretum explicantem hunc locum his verbis: « Hunc credimus ignem purgatorium, quo purgantur animæ, ut aurum in conflatorio. » Gagneus vero eamdem Theodoreti sententiam ex Gracorum scholis Graecis verbis ita citat: τοτε τὸ πῦρ πεινάσσων καθαρίσεται ἐν τῷ καθαρισταὶ τῷ φυγῇ, πλήσσεται χρυσός εἰ τῷ καθαρισταὶ.

At contra objiciunt, primo, absurdum esse, quod Apostolus in eadem sententia varie accipiat nomen ignis semel pro iudicio, et semel pro vero igne purgatorio.

Respondeo primo, nos cogi ab ipso textu ad æquivocationem non unam; sed duas admittendas; nam cum dicit diem iudicii manifestari per ignem, videtur omnino loqui de igne conflagrationis; cum addit, ejusque opus ignis probabit, non potest loqui de igne materiali, qui non potest probare

opera quæ transierunt; rursum cum secundo isto igne dicat Apostolus omnia opera examinanda; tertio vero, non opera, sed operarios, et eos non omnes, sed eos solum, qui ædificant lignum, fenum, stipulam; necessario diversi gnes esse debent. Nec tamen propriæ æquivocationis, sed elegans allusio milii videtur esse in verbis Pauli. Hic enim est sensus totius hujus loci: Dies Domini per ignem conflagrationis declarabitur, et sicut ipsi dies per ignem declarabitur, ita eadem dies manifestabitur per ignem, nimirus iudicij, uniuscujusque opus; et sicut opera per ignem manifestabuntur, ita etiam operari, qui purgatione egebunt, per quendam ignem purgabuntur.

Secundo dico, non esse insuetum B. Paulo in eadem sententia utriusque aliquo nomine; varie enim accipit vocem peccati, enī ait II. Corinth. V: Eum qui non novaret peccatum, pro nobis peccatum fecit. Et Rom. VIII: De peccato dannavit peccatum (1).

Tertio dico, quod si quis omnino non vellet significationem varietatem admittere, sed ubique acciperet ignem pro iudicio, adhuc non efficeret, quin ex hoc loco Purgatorium statueremus. Tunc enim hic esset sensus: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem, id est, si cuius opus iudicium Dei sustinere non poterit, opus quidem reprobatur, ipse vero salvus erit, sed sic tamen quasi is, qui per ignem divini iudicij transit, quod iudicium cum sit justissimum, omnino aliqua pena eum afficit.

Primo, quia Apostolus debuissest saltē insinuare hunc esse errorem, ne daret occasione errandi. Secundo, quia non solide argumentaretur Apostolus; posset enim responderi, non bene probari resurrectionem ex eo, quod ita credant quidam errantes. Sicut enim errant in eo, quod baptizant unum pro alio, sic possunt errare in eo, quod credunt futuram resurrectionem. Tercio, quia nullus veterum historicorum tradit hunc errorem tempore Apostolorum fuisse; tribuit enim Phylaster hunc errorem Montanistis qui 100 annis post obitum S. Pauli exorti sunt; eamdem tribuit Chrysostomus et Theophylactus, ubi supra, Marcionistis, qui etiam post obitum Pauli 80. annis incepserunt; denique Epiphanius haeresi 28. hoc tribuit Gerinthianis, quorum secta 20 annis post obitum Pauli orta est. Adde quod

(1) II. Cor. V, 25; Rom. VIII, 3. — (2) I. Cor. XV, 29.

Tertius locus est, I. Cor. XV: Quid facient qui baptizant pro mortuis, si mortui non resurgent? ut quid baptizant pro illis (2)? Hic locus aperte convincit, quod volumus, si bene intelligatur, ideo breviter eum expendamus. Sex invenio hujus loci expositiones.

Prima est, quod Apostolus probet futuram resurrectionem, ex errore quorundam, qui Baptismus suscipiebant nomine aliquius amici sui defuncti sine Baptismo; existimabant enim, quod sicut orationes et jejuniū vivorum prosunt defunctis, ita et Baptismus prodesset. Ita exponunt Tertullianus lib. V. in Marcionem, et libro de resurrectione, Ambrosius, Anselmus, et Haymo; secundum quam expositionem colligunt orationes pro defunctis ex hoc loco, quia docent isti Patres, quod Apostolus, licet non probet errorem istorum, tamen probat intentionem, quam habebant juvandi defunctos, et ex ea argumentatur; si igitur Apostolus probat intentionem juvandi mortuos, certe reprobari non potest, nec debet ab ullo Christiano; tamen non puto verum hanc positionem.

Primo, quia Apostolus debuissest saltē insinuare hunc esse errorem, ne daret occasione errandi. Secundo, quia non solide argumentaretur Apostolus; posset enim responderi, non bene probari resurrectionem ex eo, quod ita credant quidam errantes. Sicut enim errant in eo, quod baptizant unum pro alio, sic possunt errare in eo, quod credunt futuram resurrectionem. Tercio, quia nullus veterum historicorum tradit hunc errorem tempore Apostolorum fuisse; tribuit enim Phylaster hunc errorem Montanistis qui 100 annis post obitum S. Pauli exorti sunt; eamdem tribuit Chrysostomus et Theophylactus, ubi supra, Marcionistis, qui etiam post obitum Pauli 80. annis incepserunt; denique Epiphanius haeresi 28. hoc tribuit Gerinthianis, quorum secta 20 annis post obitum Pauli orta est. Adde quod